

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА
ГОМБОЖАВЫН ЗАНДАНШАТАР
ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Одонгийн ЦОГТГЭРЭЛ

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-34-14, Факс: 32-30-34
E-mail: tsogtgerelo@parliament.mn
<http://www.parliament.mn>

2022.12.13 № УИХ-03/11851
танай _____-ны № _____-т

Хуулийн төсөл өргөн мэдүүлэх
тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1 дэх заалт, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг, 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт заасан бүрэн эрхийнхээ дагуу “Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай” хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан “Цалинг нэмэгдүүлэхийг бодлогоор дэмжих тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг санаачлан боловсруулж, Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж байна.

Хуулийн төслийг Улсын Их Хурлын байнгын болон нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж өгнө үү.

Хүндэтгэсэн,

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

О. ЦОГТГЭРЭЛ

2022000622

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ЕРӨНХИЙ НАРИЙН БИЧГИЙН
ДАРГА Л.ӨЛЗИЙСАЙХАН ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Одонгийн ЦОГТГЭРЭЛ

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-34-14, Факс: 32-30-34
E-mail: tsogtgerelo@parliament.mn
<http://www.parliament.mn>

2022.12.12 № ЧЦХ-03/11828
танай _____-ны № _____-т

Тов тогтоолгох тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1 дэх заалт, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэгт заасан бүрэн эрхийнхээ дагуу “Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай” хуулийн төслийг санаачлан боловсрууллаа.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлд заасны дагуу хянан үзэж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх тов тогтоож өгнө үү.

Хуулийн төслийн бүрдүүлбэрийг хавсаргав.

Хавсралт 38 хуудастай.

Хүндэтгэсэн,

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

О. ЦОГТГЭРЭЛ

2022000584

МОНГОЛ УЛС

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

20^{дод} он ⁰⁶ дугаар
сарын ¹³-ны өдөр

Дугаар ¹⁰⁸/₁₃₃₃

Улаанбаатар-12
Утас: 260817
Факс: 976-11-310011

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН О.ЦОГТГЭРЭЛ ТАНАА

Хуралдааны тэмдэглэл
хүргүүлэх тухай

Таны санаачлан боловсруулж, Монгол Улсын Засгийн газрын санал, дүгнэлт авахаар ирүүлсэн Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан “Цалин нэмэгдүүлэхийг бодлогоор дэмжих тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн тэмдэглэлийг үүгээр хүргүүлж байна.

Хавсралт 2 хуудастай.

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг
эрхлэх газрын дарга

Ц.НЯМДОРЖ

000225007376

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛЭЭС

Монгол Улсын Засгийн газрын 2022 оны 6 дугаар сарын 8-ны өдрийн хуралдааны 32 дугаар тэмдэглэлд:

“XI.ХЭЛЭЛЦСЭН нь: Улсын Их Хурлын гишүүн О.Цогтгэрэлийн санаачлан боловсруулсан Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан “Цалин нэмэгдүүлэхийг бодлогоор дэмжих тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл

ШИЙДВЭРЛЭСЭН нь: Улсын Их Хурлын гишүүн О.Цогтгэрэлийн санаачлан боловсруулсан Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан “Цалин нэмэгдүүлэхийг бодлогоор дэмжих тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцээд дараахь үндэслэлээр дэмжих боломжгүй гэсэн саналыг хууль санаачлагчид уламжлахаар тогтов:

1. Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “22.5.11.тухайн аж ахуйн нэгжийн цалингийн сан нь өмнөх жилийнхээс буураагүй бөгөөд жилийн дундаж цалингийн өсөлтийн хувь нь инфляцийн түвшингээс багагүй бөгөөд арваас илүү өсөлттэй бол энэхүү хуулийн 20.1-д заасны дагуу ногдуулсан албан татвараас нийт цалингийн сангийн өсөлтийн дүнгээр хөнгөлнө” гэж заасан нь Татварын ерөнхий хуулийн 5 дугаар зүйлд заасан татварын үйл ажиллагаанд баримтлах зайлшгүй, тодорхой, үр ашигтай байх зарчимд нийцээгүй байна. Өөрөөр хэлбэл, цалингийн өсөлтийг татварын бодлогоор дэмжих нь гадаад худалдааны тэнцэл сөрөг байгаа одоогийн нөхцөлд инфляцийг хөөрөгдүүлэх нөлөөтэй бөгөөд иргэдийн бодит худалдан авах чадварыг төдийлөн нэмэгдүүлэхгүй юм. Харин цалингийн сангийн өсөлтийн хэмжээгээр албан татварыг 20 хүртэлх хувиар хөнгөлөх нь төсвийн орлогыг их хэмжээгээр бууруулахаар байна.

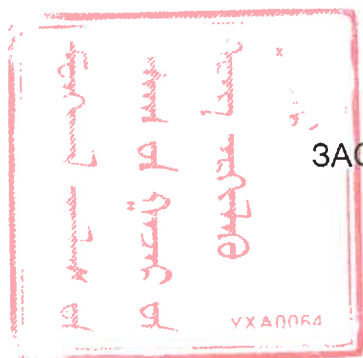
2. Хуулийн төсөлд тусгасан албан татварын хөнгөлөлт нь Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлд заасан бизнес эрхлэлтийг дэмжих татварын хөнгөлөлттэй давхардаж болзошгүй байна. Тухайлбал, жилд 50 сая төгрөг хүртэлх борлуулалтын орлоготой аж ахуйн нэгж татварын хялбаршуулсан горимд хамрагдаж татвар ногдох орлогын 1 хувиар татвар төлөх, 300 сая төгрөг хүртэлх борлуулалтын орлоготой аж ахуйн нэгж татвар ногдуулах орлогын 1 хувиар татвар төлөх, 1.5 тэрбум төгрөг хүртэлх борлуулалтын орлоготой аж ахуйн нэгж татвар ногдуулах орлогын 10 хувиар татвар төлж дараагийн татварын жилд төлсөн татварын 90 хувийг буцаан авах хөнгөлөлт, дэмжлэг үзүүлж байна.

3. Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Аж ахуйн нэгжийн дундаж цалин” гэж тухайн байгууллагын тайлант жилийн цалин, хөдөлмөрийн хөлс, шагнал, урамшуулал болон тэдгээртэй адилтгах хөдөлмөр эрхлэлтийн орлогыг уг татвар төлөгчийн тоонд харьцуулсан дүн байхаар тусгасан байна. Мөн хуулийн

төслийн 1 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт дундаж цалингийн өсөлтийн хувь нь инфляцийн түвшингээс багагүй бөгөөд арваас илүү хувийн өсөлттэй бол татварын хөнгөлөлт эдлүүлэхээр заасан байна. Энэ нь аж ахуйн нэгжүүд богино хугацаатай гэрээний дагуу цалин олгож тухайн аж ахуйн нэгжийн дундаж цалинг бууруулах, эсхүл цөөн тооны харилцан хамаарал бүхий ажиллагсдад өндөр цалин олгож дундаж цалинг өсгөх замаар татвараас зайлсхийх сөрөг үр дагаврыг бий болгох нөхцөлийг бүрдүүлэхээр байна.

4. Хуулийн төсөлд хууль хэрэгжих хугацааг тодорхой заагаагүй нь Төсвийн тухай хуулийн 6.2.5-д “төсвийн жилийн дундуур орлого бууруулах, зарлага нэмэгдүүлэх үр дагавартай бодлогын аливаа шийдвэр гаргасан бол түүнийг дараагийн төсвийн жилээс хэрэгжүүлнэ” гэж заасантай зөрчилдөж байна.

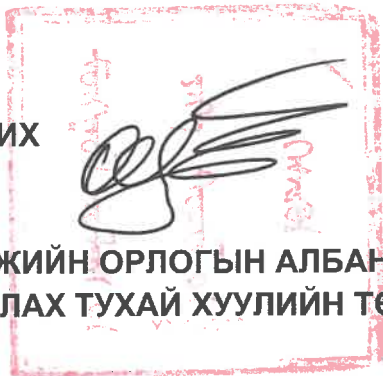
5. Хуулийн төслийн талаар Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 17, 18 дугаар зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх болон хууль хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцооны судалгааг хийж, хавсаргаагүй байх тул уг татварын хөнгөлөлтийн хүрээнд буурах төсвийн орлогын хэмжээ болон холбогдон гарах үр дагаврыг тооцоолох боломжгүй байна.” гэжээ.

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

БАТЛАВ.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ГИШҮҮН**

О.ЦОГТГЭРЭЛ

**АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1 Хууль зүйн үндэслэл

2020 оны 5 сарын 13-ны өдөр Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан “Алсын хараа-2050 Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого”-д “Эдийн засгийн тогтвортой өсөлт иргэн бүрдээ хүрсэн, дундаж давхарга зонхилсон, ядуурал эрс буурсан, эдийн засгийн хөгжлийн бодлогын суурийг бүрдүүлж, дотоод хэрэгцээгээ өөрсдөө хангадаг, экспорт эрчимжсэн, хөрөнгө оруулалт, хуримтлалын чадавхаа бүрдүүлсэн, олон тулгуурт эдийн засагтай улс болно” гэж тусгаж, улмаар “Чинээлэг Монгол” уриаг дэвшүүлэн дундаж давхаргыг нийгмийн зонхилох бүлэг болгох зорилтыг тавин хэд хэдэн үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр заажээ.

2020 оны 8 сарын 28-ны өдөр Улсын Их хурлаас баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн нэгдүгээр хавсралтын 2.5.4-д “Хөдөлмөрийн зах зээлийг орчин үеийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн шинэчилж, бүтээмж, үр дүнд суурилсан цалин хөлс, ажлын үнэлгээний систем нэвтрүүлж, зайнаас болон цагаар ажиллах уян хатан зохицуулалт бий болгон хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлнэ” гэж, 2.5.5-д “Цалин хөлс, тэтгэвэр, тэтгэмжийг инфляци, хөдөлмөрийн бүтээмжтэй уялдуулан үе шаттайгаар нэмэгдүүлнэ” гэсэн байна.

1.2 Практик шаардлага

Үндэсний Статистикийн газрын тархаасан мэдээллээс харахад Монголд ажилгүйдлийн түвшинд дунджаар 7 орчим хувьтай байдаг нь дэлхий нийтийн дундажтай харьцуулахад боломжийн дүн байна. Харин цалин хөлстэйгээр ажиллаж буй 1.1 сая ажилтны хувьд 2021 оны байдлаар дундаж цалин 1,279.4 мянган төгрөг, медиан цалин 951.4 мянган төгрөг байна. Эдгээр нь олон улсын хувьд дундаж цалин 482\$, медиан утга 226\$ гэсэн тоо баримтууд байдаг аж. Харин Монголд хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 120\$ байгаа нь дэлхийн дунджаас 3,5 дахин, медиан хэмжээнээс 2 дахин, хамгийн өндөр хэмжээтэй улс болох Швейцар улсаас 30 дахин бага утгатай байна.

Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ нь инфляцийн түвшин, амьдралын өртөгтэй холбоотой өөрчлөгдөж байдаг ч Монголд уг хэмжигдэхүүнийг “нэгж хүн ядуурлаас ангид хүнс тэжээл, хорогдох байр олж амьдрах ядуурлын ирмэг тоо” болгон авч үздэг. Мөн ажил хийж буй Монголын нэг иргэний ард дунджаар 1,6 хүн буюу ойролцоогоор 2 хүн түүнээс хамааралтайгаар амьдарч байгаа статистик тоо баримтууд байна. Энэ нь нэгж цалин бүрийн цаана 3 хүний амьжиргаа байгааг илтгэнэ.

Сүүлийн 2 жилийн туршид үргэлжилсэн цар тахлаас үүдсэн нийлүүлэлтийн тасалдал, бараа материалын хомсдлоос шалтгаалсан үнийн өсөлт үргэлжилсээр

байна. Зөвхөн он гарснаас хойш инфляцийн түвшин 14,4 хувьд хүрч, валютын нөөц 1,2 тэрбумаар багасч энэ хэрээр иргэдийн худалдан авах чадвар, амьжиргааны түвшинд эрсдэл үүсч байна. Гэвч энэ бүхэн нь угаас баттайгаар бэхжиж чадаагүй дундаж давхарга, нийгмийн бүлгүүд, аж ахуйн нэгжүүдэд улам их дарамт үзүүлэхээр байна.

Мөн иргэд, залуучуудын зүгээс орлого, цалинг өсгөх шаардлагыг тавьсан тайван жагсаалыг саяхан хийсэн. Үндсэн Хуулийн 5.2-д бид “нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаалах”-аар зааж өгсөн. Ийм зүй ёсны шаардлага, үндэслэлүүд бий учраас бизнесүүдийн орлого, ашгийг нэмэгдүүлэх, ажилтнуудын цалин хөлсийг өсгөх чиглэлд төр засаг тодорхой хэмжээгээр анхаарч байгаа. Гэвч хувийн хэвшлийн байгууллагуудыг цалингаа өсгө, нэм хэмээн шаардах нь зохимжгүй учраас тэдэнд цалингаа өсгөх боломжийг бүрдүүлэх сонголтыг бий болгох нь зүйтэй хэмээн үзэж энэхүү хуулийн төслийг санаачлан боловсруулж байна.

Хоёр. Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Энэхүү төсөл нь нэмэлт хэлбэрээр боловсруулагдах бөгөөд аж ахуйн нэгж байгууллагын хувьд ажилчдынхаа цалин өсгөх сэдлийг бүрдүүлэхэд анхаарч, цалингаа нэмэгдүүлсэн хувиар байгууллагыг аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас хөнгөлөх, чөлөөлөх боломжийг бүрдүүлнэ.

Мөн хуулийн нэмэлт батлагдсантай холбоотойгоор цалин, хөдөлмөрийн хөлсийг нэмэгдүүлэхийг уриалсан, нэмэгдүүлэх боломж, сонголтыг бий болгосон хөтөлбөр, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх үүргийг Засгийн Газарт шилжүүлсэн тогтоолын төслийг бий болгоно.

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар хувийн хэвшлийн байгууллагуудын хувьд цалингаа нэмэгдүүлэх сэдэл бий болж, энэ нь эргээд ажилтан, иргэдийн орлогод бодитойгоор эерэгээр нөлөөлнө гэж үзэж байна.

Дөрөв. Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах талаар

Энэхүү хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжтой нийцэх бөгөөд Засгийн Газрын санаачилгаар Улсын Их Хурлаас батлагдсан Алсын хараа-2050 Монгол Улсын үрт хугацааны хөгжлийн бодлого, “Шинэ Сэргэлтийн Бодлого”-ын үзэл баримтлал, зорилго, цаг үеийн нөхцөл байдалтай нийцэж буй билээ.

ХУУЛЬ САНААЧЛАГЧ

--oOo--

ТАНИЛЦУУЛГА

Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан
татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах
тухай хуулийн төслийн тухай

Үндэсний Статистикийн газрын тархаасан мэдээллээс Монголд ажилгүйдлийн түвшинд дунджаар 7 орчим хувьтай байдаг нь олон улсын дундажтай ойролцоо байна. Харин цалин хөлстэйгээр ажиллаж буй 1.1 сая ажилтны хувьд 2021 оны байдлаар дундаж цалин 1,279.4 мянган төгрөг, медиан цалин 951.4 мянган төгрөг байна. Эдгээр нь олон улсын хувьд дундаж цалин 482\$, медиан утга 226\$ гэсэн тоо баримтууд байдаг аж. Харин Монголд хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 120\$ байгаа нь дэлхийн дунджаас 3,5 дахин, медиан хэмжээнээс 2 дахин, хамгийн өндөр хэмжээтэй улс болох Швейцар улсаас 30 дахин бага утгатай байна.

Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ нь инфляцийн түвшин, амьдралын өртөгтэй холбоотой өөрчлөгдөж байдаг ч Монголд уг хэмжигдэхүүнийг “нэгж хүн ядуурлаас ангид хүнс тэжээл, хорогдох байр олж амьдрах ядуурлын ирмэг тоо” болгон авч үздэг. Мөн ажил хийж буй Монголын нэг иргэний ард дунджаар 1,6 хүн буюу ойролцоогоор 2 хүн түүнээс хамааралтайгаар амьдарч байгаа статистик тоо баримтууд байна. Энэ нь нэгж цалин бүрийн цаана 3 хүний амьжиргаа байгааг илтгэнэ.

Сүүлийн 2 жилийн туршид үргэлжилсэн цар тахлаас үүдсэн нийлүүлэлтийн тасалдал, бараа материалын хомсдлоос шалтгаалсан үнийн өсөлт үргэлжилсээр байна. Зөвхөн он гарснаас хойш инфляцийн түвшин 14,4 хувьд хүрч, валютын нөөц 1,2 тэрбумаар багасч энэ хэрээр иргэдийн худалдан авах чадвар, амьжиргааны түвшинд эрсдэл үүсч байна. Гэвч энэ бүхэн нь угаас баттайгаар бэхжиж чадаагүй дундаж давхарга, нийгмийн бүлгүүд, аж ахуйн нэгжүүдэд улам их дарамт үзүүлэхээр байна.

Мөн иргэд, залуучуудын зүгээс орлого, цалинг өсгөх шаардлагыг тавьсан тайван жагсаалыг саяхан хийсэн. Үндсэн Хуулийн 5.2-д бид “нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаалах”-аар зааж өгсөн. Ийм зүй ёсны шаардлага, үндэслэлүүд бий учраас бизнесүүдийн орлого, ашгийг нэмэгдүүлэх, ажилтнуудын цалин хөлсийг өсгөх чиглэлд төр засаг тодорхой хэмжээгээр анхаарч байгаа. Гэвч хувийн хэвшлийн байгууллагуудыг цалингаа өсгө, нэм хэмээн шаардах нь зохимжгүй учраас тэдэнд цалингаа өсгөх боломжийг бүрдүүлэх, сэдэл сонголтыг бий болгох нь зүйтэй хэмээн үзэж энэхүү хуулийн төслийг санаачлан боловсрууллаа.

Хуулийн төсөлтэй холбоотойгоор иргэд, олон нийтээс санал авахаар 2022 оны 4 сарын 21 өдөр d.parliament сайт болон өөрийн сошиал хуудсаар хандсан бөгөөд санал ирээгүй болно.

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

20..оны ...дугаар
сарын-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах хэсэг нэмсүгэй:

1/4 дугаар зүйлийн 4.1 дах хэсэг:

“4.1.13 “Аж ахуйн нэгжийн дундаж цалин” гэж тухайн байгууллагын тайлант жилийн цалин, хөдөлмөрийн хөлс, шагнал, урамшуулал болон тэдгээртэй адилтгах хөдөлмөр эрхлэлтийн орлогыг уг татвар төлөгчийн тоонд харьцуулсан дүнг;

2/22 дугаар зүйлийн 5.11 дэх хэсэг:

“22.5.11 Тухайн аж ахуйн нэгжийн цалингийн сан нь өмнөх жилийнхээс буураагүй бөгөөд жилийн дундаж цалингийн өсөлтийн хувь нь инфляцийн түвшингээс багагүй бөгөөд арваас илүү хувийн өсөлттэй бол энэхүү хуулийн 20.1-д заасны дагуу ногдуулсан албан татвараас нийт цалингийн сангийн өсөлтийн дүнгээр хөнгөлнө. Энэхүү хөнгөлөлтийн дээд хэмжээ нь энэхүү хуулийн 20.1-д заасны дагуу ногдуулсан албан татварын 20 хувиас хэтрэхгүй байна.

ГАРЫН ҮСЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

20..оны ...дугаар
сарын-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЦАЛИН НЭМЭГДҮҮЛЭХИЙГ БОДЛОГООР ДЭМЖИХ ТУХАЙ

Монгол улсын Их Хурлын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.5.11 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас тогтоох нь

1.Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт орсонтой холбогдуулан аж ахуй нэгж байгууллагуудыг ажилчдынхаа цалинг нэмэгдүүлэхийг бодлогоор дэмжих үүднээс дараах арга хэмжээг авч ажиллахыг Монгол Улсын Засгийн Газар /Л.Оюун-Эрдэнэ/-т даалгасугай:

1/Хуулийн өөрчлөлттэй холбогдуулан Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар, Цалин, хөдөлмөрийн хөлс, тэдгээртэй адилтгах орлогоос суутгасан татварыг тайлагнах, төлөхтэй холбоотой журам, маягтуудыг шинэчлэн хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах:

2/Аж ахуйн нэгжүүдийг цалин, хөдөлмөрийн хөлсөө нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээг санаачлан зохион байгуулах, нэмэгдүүлсэн нөхцөлд тэдгээрийг урамшуулах, алдаршуулах биет болон биет бус урамшууллын схемийг бий болгох:

3/Дундаж цалинг нэмэгдүүлэх талаарх бодлогын баримт бичиг, шийдвэрийн баримт бичгийг боловсруулан Улсын Их Хуралд танилцуулах:

2.Энэ тогтоолд хяналт тавьж ажиллахыг Монгол Улсын Хурлын Эдийн Засгийн байнгын хороо /Ж.Ганбаатар/, Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хороо /Б.Чойжилсүрэн/, Нийгмийн бодлогын байнгын хороо /М.Оюунчимэг/ нарт үүрэг болгосугай.

Гарын үсэг

**АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГЫН
СУДАЛГАА**

Улаанбаатар хот 2022 он

**АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГЫН
СУДАЛГАА**

НЭГ. Ерөнхий мэдээлэл

ХОЁР. Асуудлын дүн шинжилгээ

ГУРАВ. Асуудлыг шийдвэрлэх зорилгыг тодорхойлсон байдал

ДӨРӨВ. Асуудлыг зохицуулах хувилбарууд, эерэг болон сөрөг тал дээр хийсэн харьцуулалт

ТАВ. Сонгосон хувилбарын үр нөлөөг тандан судалсан байдал

ЗУРГАА. Зохицуулалтын хувилбаруудыг харьцуулсан дүгнэлт

ДОЛОО. Олон улсын болон бусад улсын хууль эрх зүйн зохицуулалттай харьцуулсан байдал

НАЙМ. Зөвлөмж

НЭГ. Ерөнхий мэдээлэл

2020 оны 5 сарын 13-ны өдөр Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан “Алсын хараа-2050 Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого”-д “Эдийн засгийн тогтвортой өсөлт иргэн бүрдээ хүрсэн, дундаж давхарга зонхилсон, ядуурал эрс буурсан, эдийн засгийн хөгжлийн бодлогын суурийг бүрдүүлж, дотоод хэрэгцээгээ өөрсдөө хангадаг, экспорт эрчимжсэн, хөрөнгө оруулалт, хуримтлалын чадавхаа бүрдүүлсэн, олон тулгуурт эдийн засагтай улс болно” гэж тусгаж, улмаар “Чинээлэг Монгол” уриаг дэвшүүлэн дундаж давхаргыг нийгмийн зонхилох бүлэг болгох зорилтыг тавин хэд хэдэн үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр заажээ.

2020 оны 8 сарын 28-ны өдөр Улсын Их хурлаас баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн нэгдүгээр хавсралтын 2.5.4-д “Хөдөлмөрийн зах зээлийг орчин үеийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн шинэчилж, бүтээмж, үр дүнд суурилсан цалин хөлс, ажлын үнэлгээний систем нэвтрүүлж, зайнаас болон цагаар ажиллах уян хатан зохицуулалт бий болгон хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлнэ” гэж, 2.5.5-д “Цалин хөлс, тэтгэвэр, тэтгэмжийг инфляци, хөдөлмөрийн бүтээмжтэй уялдуулан үе шаттайгаар нэмэгдүүлнэ” гэсэн байна.

ХОЁР. АСУУДЛЫН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ

Мөн чанар, цар хүрээг тогтоох

Үндэсний Статистикийн газрын тархаасан мэдээллээс харахад Монголд ажилгүйдлийн түвшинд дунджаар 7 орчим хувьтай байдаг нь дэлхий нийтийн дундажтай харьцуулахад боломжийн дүн байна. Харин цалин хөлстэйгээр ажиллаж буй 1.1 сая ажилтны хувьд 2021 оны байдлаар дундаж цалин 1,279.4 мянган төгрөг, медиан цалин 951.4 мянган төгрөг байна. Эдгээр нь олон улсын хувьд дундаж цалин 482\$, медиан утга 226\$ гэсэн тоо баримтууд байдаг аж. Харин Монголд хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 120\$ байгаа нь дэлхийн дунджаас 3,5 дахин, медиан хэмжээнээс 2 дахин, хамгийн өндөр хэмжээтэй улс болох Швейцар улсаас 30 дахин бага утгатай байна.

Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ нь инфляцийн түвшин, амьдралын өртөгтэй холбоотой өөрчлөгдөж байдаг ч Монголд уг хэмжигдэхүүнийг “нэгж хүн ядуурлаас ангид хүнс тэжээл, хорогдох байр олж амьдрах ядуурлын ирмэг тоо” болгон авч үздэг. Мөн ажил хийж буй Монголын нэг иргэний ард дунджаар 1,6 хүн буюу ойролцоогоор 2 хүн түүнээс хамааралтайгаар амьдарч байгаа статистик тоо баримтууд байна. Энэ нь нэгж цалин бүрийн цаана 3 хүний амьжиргаа байгааг илтгэнэ.

Сүүлийн 2 жилийн туршид үргэлжилсэн цар тахлаас үүдсэн нийлүүлэлтийн тасалдал, бараа материалын хомсдлоос шалтгаалсан үнийн өсөлт үргэлжилсээр байна. Зөвхөн он гарснаас хойш инфляцийн түвшин 14,4 хувьд хүрч, валютын нөөц 1,2 тэрбумаар багасч энэ хэрээр иргэдийн худалдан авах чадвар, амьжиргааны түвшинд эрсдэл үүсч байна. Гэвч энэ бүхэн нь угаас баттайгаар бэхжиж чадаагүй

дундаж давхарга, нийгмийн бүлгүүд, аж ахуйн нэгжүүдэд улам их дарамт үзүүлэхээр байна.

Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа нийгмийн бүлэг, иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллага, бусад этгээдийг тодорхойлох

Уг зохицуулалттай холбоотойгоор дараах бүлэг, иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын эрх ашиг хөндөгдөж байна гэж үзэж байна.

Эрх ашиг нь хөндөгдөх бүлэг	Нөлөөлж буй хэлбэр
1. Бизнес эрхлэгчид	Эдийн засгийн тодорхойгүй, хүндрэлтэй нөхцөл байдлаас үүдэн цалин, хөдөлмөрийн хөлсөө бодитойгоор нэмэгдүүлэх боломжид сөргөөр нөлөөлж байна.
2. Иргэд	Цалин, хөлсний орлого бага байх нь тэдний эрүүл, аюулгүй орчинд аж төрөх, сурч боловсрох үндсэн эрхийг зөрчиж байна.
3. Төрийн байгууллага	Иргэдийн цалин, хөдөлмөрийн хөлс бага байгаа нь төрийн хэрэгжүүлэх чиг үүргэд сөргөөр нөлөөлж, дунд, урт хугацааны хөгжлийн зорилтоо биелүүлэхэд хүндрэл дагуулж байна.

Тухайн асуудал үүссэн шалтгаан, нөхцөл

Мөн иргэд, залуучуудын зүгээс орлого, цалинг өсгөх шаардлагыг тавьсан тайван жагсаалыг саяхан хийсэн. Үндсэн Хуулийн 5.2-д бид "нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаалах"-аар зааж өгсөн. Ийм зүй ёсны шаардлага, үндэслэлүүд бий учраас бизнесүүдийн орлого, ашгийг нэмэгдүүлэх, ажилтнуудын цалин хөлсийг өсгөх чиглэлд төр засаг тодорхой хэмжээгээр анхаарч байгаа. Гэвч хувийн хэвшлийн байгууллагуудыг цалингаа өсгө, нэм хэмээн шаардах нь зохимжгүй учраас тэдэнд цалингаа өсгөх боломжийг бүрдүүлэх сонголтыг бий болгох нь зүйтэй хэмээн үзэж байна.

Нөгөө талаас манай улсын хувьд тархай бутархай байршилтай, хүн ам цөөтэй, тээвэр логиستيкийн таатай бус нөхцөлтэй, үүн дээр цар тахал, хөрш улсуудын хоорондох дайн, мөргөлдөөнийн нөхцөл байдал асуудлыг бизнесийн орчинг муутган, аж ахуйн нэгжүүдийн санхүүгийн нөхцөл байдалд сөргөөр нөлөөлж байна. Иймд тэдний зүгээс өөрсдийн боломжоороо цалин, хөдөлмөрийн хөлсөө нэмэгдүүлэх боломжууд улам бүр хязгаарлагдмал болж байна.

ГУРАВ. АСУУДЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ ЗОРИЛГЫГ ТОДОРХОЙЛСОН БАЙДАЛ

Асуудлыг шийдвэрлэхэд дараах зорилгыг тодорхойллоо:

Төрийн зүгээс иргэдийнхээ орлого, цалин, хөдөлмөрийн хөлсийг нэмэгдүүлэхэд санаа тавьж буй ч бүх арга хэмжээ нь хуучин тогтолцооноос үлдэж хоцорсон уламжлалт, төр, дарга төвтэй байгаа нь бодит үр дүн үзүүлэхэд сөргөөр нөлөөлж байна. Иймээс цалингаа өсгөх сэдлийг төрүүлэхэд чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээг Засгийн Газраас санаачлан боловсруулах шаардлага байгаа бөгөөд аж ахуйн нэгж байгууллагад ажилчдынхаа цалинг өсгөх, аль эсвэл хуулийн хэмжээгээр татвараа төлөх сонголтыг өгөх нь зүйтэй гэж үзэж байна.

Энэ мэт асуудлуудыг төрөөс албадлага, захиргаадалтын аргаар хүч түрэн шийдэх буй аль болох хувийн хэвшил, бизнес эрхлэгчиддээ боломж олгох нь оновчтой хувилбар гэж үзэж буй учраас шийдлийг илэрхийллээ.

Иймээс аж ахуйн нэгж байгууллагуудад хуулиар тогтоосон хэмжээгээр татвараа төлөх, эсвэл түүнээсээ тодорхой хэмжээний хөнгөлөлт эдлээд түүгээрээ ажилчдынхаа цалин, хөдөлмөрийн хөлсийг өсгөх боломжийг бүрдүүлэн сонголт гаргаж өгөхөөр сонгон судалгааг хийлээ.

ДӨРӨВ. АСУУДЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ ХУВИЛБАРУУД, ЗЕРЭГ БОЛОН СӨРӨГ ТАЛ ДЭЭР ХИЙСЭН ХАРЬЦУУЛАЛТ

Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлал”-ын 5.1-т заасан зохицуулалтын хувилбаруудын дагуу асуудлыг зохицуулах хувилбарыг тогтоож, зерэг болон сөрөг талыг нь харьцууллаа.

“Тэг” хувилбар буюу зохицуулалт хийхээс татгалзах” буюу одоогийн байгаагаар орхиж болно. Гэвч өрсөлдөөн ширүүсч, дэлхий улам бүр хавтгайрч, нэг тэнхлэг дээр уялдан, өрсөлдөж амьдарч буй шинэ дэг журамд тун тохиромжгүй хувилбар юм. Хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуулийн дагуу үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа байгууллагуудын авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ хангалтгүй, төрөөс тодорхой зохицуулалт хийх зайлшгүй шаардлагатай байгаа учир энэ хувилбарыг сонгох боломжгүй.

“Хэвлэл мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх” хувилбарын хувьд иргэд, олон нийт, бизнесүүдэд түрэн ирж буй чиг хандлагын талаарх мэдээллийг хангалттай сайн өгөх боловч түүнд тохирсон түүхий эд, өгөгдлийн баазыг төр нийлүүлэхгүй тул ашиглагдах боломжгүй хувилбар.

“Зах зээлийн механизмаар дамжуулан төрөөс зохицуулалт хийх” хувилбарын хувьд татвар, хураамжийн бодлого, зөвшөөрөл, лиценз, квотыг тогтоох замаар зохицуулдаг хувилбар. Төр өөрт буй мэдээллийг хуримтлуулан хүргэх, өгөх үйлчилгээ үзүүлж буй тул өөрийн төлбөр хураамжтай байна. Үүнийг хэн, хэрхэн тогтоох зарчмыг заавал судлах ёстой болж байна.

“Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх” -тохиромжгүй хувилбар.

“Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх” боломжтой боловч анхдагч буюу задгай өгөгдөл нь хувь хүний болон байгууллага, төрийн албаны нууцад хамаарах мэдээлэлтэй тул тохиромжгүй хувилбар.

“Захиргааны шийдвэр гаргах”-Захиргааны ерөнхий хуулийн 11 дүгээр зүйлд заасан захиргааны акт хэлбэрээр шийдвэрлэхэд тохиромжгүй гэж үзсэн тул сонгох боломжгүй.

Иймээс “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах” гэсэн хувилбарыг сонголоо. Иймд тохирох хуульд нэмэлт оруулах замаар дараах асуудлуудыг шийдвэрлэх боломжтой тул “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах” хувилбарыг сонгов.

ТАВ. СОНГОСОН ХУВИЛБАРЫН ҮР НӨЛӨӨГ ТАНДАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ

Сонгосон хувилбарын үр нөлөөг аргачлалд заасны дагуу ерөнхий асуултуудад хариулах замаар дүгнэлтийг нэгтгэн хууль тус бүрээр гаргалаа.

Хүний эрх, нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө

Хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөө

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1.Хүний эрхийн суурь зарчмуудад нийцэж буй эсэх	1.1 Ялгаварлан гадуурхахгүй ба тэгш байх			
	1.1.1.Ялгаварлан гадуурхахыг хориглох эсэх		Үгүй	
	1.1.2.Ялгаварлан гадуурхсан буюу аль нэг бүлэгт давуу байдал үүсгэх эсэх		Үгүй	
	1.1.3.Энэ нь тодорхой бүлгийн эмзэг байдлыг дээрдүүлэхийн тулд авч буй түр тусгай арга хэмжээ мөн бол олон улсын болон үндэсний хүний эрхийн хэм хэмжээнд нийцэж буй эсэх	Тийм		
	1.2. Оролцоог хангах			

	1.2.1.Зохицуулалтын хувилбарыг сонгохдоо оролцоог хангасан эсэх, ялангуяа эмзэг бүлэг, цөөнхийн оролцох боломжийг бүрдүүлсэн эсэх		Үгүй	
	1.2.2.Ялангуяа зохицуулалтыг бий болгосноор эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж буй, эсхүл хөндөгдөж болзошгүй иргэдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм		
	1.3. Хууль дээдлэх зарчим ба сайн засаглал хариуцлага			
	1.3.1.Зохицуулалтыг бий болгосноор хүний эрхийг хөхиүлэн дэмжих, хангах, хамгаалах явцад ахиц дэвшил гарах эсэх	Тийм		
	1.3.2.Зохицуулалтын хувилбар нь хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээ, НҮБ-ын хүний эрхийн механизмаас тухайн асуудлаар өгсөн зөвлөмжид нийцэж байгаа эсэх	Тийм		
2.Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулсан эсэх	1.3.3.Хүний эрхийг зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлагыг тусгах эсэх		Үгүй	
	2.1. Зохицуулалт нь хүний эрхийг хязгаарлах бол энэ нь хууль ёсны зорилгод нийцсэн эсэх		Үгүй	
	2.2. Хязгаарлалт тогтоох нь зайлшгүй эсэх		Үгүй	
3.Эрх агуулагч	3.1. Зохицуулалтын хувилбарт хамаарах бүлгүүд буюу эрх агуулагчдыг тодорхойлсон эсэх	Тийм		

	3.2. Эрх агуулагчдыг эмзэг байдлаар нь ялгаж тодорхойлсон эсэх		Үгүй	
	3.3. Зохицуулалтын хувилбар нь энэхүү эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг харгалзан үзэж, тэдний эмзэг байдлыг дээрдүүлэхэд чиглэсэн эсэх		Үгүй	
	3.4. Эрх агуулагчдын, ялангуяа эмзэг бүлгийн ялгаатай хэрэгцээг тооцсон мэдрэмжтэй зохицуулалтыг тусгах эсэх /хөгжлийн бэрхшээлтэй, үндэстний цөөнх, хэлний цөөнх, гагцхүү эдгээрээр хязгаарлахгүй/		Үгүй	
4. Үүрэг хүлээгч	4.1. Үүрэг хүлээгчдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм		
5.Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд нийцүүлсэн эсэх	5.1. Жендэрийн үзэл баримтлалыг тусгасан эсэх	Тийм		
	5.2.Эрэгтэй, эмэгтэй хүний тэгш эрх, тэгш боломж, тэгш хандлагын баталгааг бүрдүүлэх эсэх	Тийм		

Эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
	1.1 Дотоодын аж ахуйн нэгж болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж		Үгүй	

1.Дэлхийн зах зээл дээр өрсөлдөх чадвар	хоорондын өрсөлдөөнд нөлөө үзүүлэх үү?			
	1.2 Хил дамнасан хөрөнгө оруулалтын шилжилт хөдөлгөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх /эдийн засгийн байршил өөрчлөгдөхийг оролцуулан/?		Үгүй	
	1.3 Дэлхийн зах зээл дээрх таагүй нөлөөллийг Монголын зах зээлд орж ирэхээс хамгаалахад нөлөөлж чадах уу?		Үгүй	
2.Дотоодын зах зээлийн өрсөлдөх чадвар болон тогтвортой байдал	2.1 Хэрэглэгчдийн шийдвэр гаргах боломжийг бууруулах уу?		Үгүй	
	2.2 Хязгаарлагдмал өрсөлдөөний улмаас үнийн хөөрөгдлийг бий болгох уу?		Үгүй	
	2.3 Зах зээлд шинээр орж ирж буй аж ахуйн нэгжүүдийн хувьд бэрхшээл, хүндрэлийг бий болгох уу?		Үгүй	
	2.4 Зах зээлд шинээр монополийг бий болгох уу?		Үгүй	
3.Аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн болон захиргааны зардал	3.1 Зохицуулалтын хувилбарыг хэрэгжүүлснээр аж ахуйн нэгжид шинээр зардал үүсэх эсэх		Үгүй	
	3.2 Санхүүжилтийн эх үүсвэр олж авахад нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	3.3 Зах зээлээс тодорхой бараа		Үгүй	

	бүтээгдэхүүнийг худалдан авахад хүргэх эсэх			
	3.4 Бараа, бүтээгдэхүүний борлуулалтад ямар нэг хязгаарлалт, эсхүл хориг тавих эсэх		Үгүй	
	3.5 Аж ахуйн нэгжийг үйл ажиллагаагаа зогсооход хүргэх эсэх		Үгүй	
4.Мэдээлэх үүргийн улмаас үүсч буй захиргааны зардлын ачаалал	4.1 Хуулийн этгээдэд захиргааны шинж чанартай нэмэлт зардлуудыг /Жишээ нь, мэдээлэх, тайлан гаргах гэх мэт/ бий болгох эсэх		Үгүй	
5.Өмчлөх эрх	5.1 Өмчлөх эрхийг /үл хөдлөх, хөдлөх эд хөрөнгө, эдийн бус баялаг зэргийг/ хөндсөн зохицуулалт бий болох эсэх		Үгүй	
	5.2 Өмчлөх эрх олж авах, шилжүүлэх болон хэрэгжүүлэхэд хязгаарлалт бий болгох эсэх		Үгүй	
	5.3 Оюуны өмчийн /патент, барааны тэмдэг, зохиогчийн эрх зэрэг/ эрхийг зөрчсөн зохицуулалт бий болгох эсэх		Үгүй	
6.Инноваци ба судалгаа шинжилгээ	6.1 Судалгаа шинжилгээ, нээлт хийх, шинэ бүтээл гаргах асуудлыг дэмжих эсэх		Үгүй	
	6.2 Үйлдвэрлэлийн шинэ технологи болон шинэ бүтээгдэхүүнийг нэвтрүүлэх,		Үгүй	

	дэлгэрүүлэхийг илүү хялбар болгох эсэх			
7.Хэрэглэгч ба гэр бүлийн төсөв	7.1 Хэрэглээний үнийн төвшинд нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	7.2 Хэрэглэгчдийн хувьд дотоодын зах зээлийг ашиглах боломж олгох эсэх		Үгүй	
	7.3 Хэрэглэгчдийн эрх ашигт нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	7.4 Хувь хүний/гэр бүлийн санхүүгийн байдалд (шууд, мөн урт хугацааны туршид) нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
8.Тодорхой бүс нутаг, салбарууд	8.1 Тодорхой бүс нутгуудад тодорхой нэг чиглэлд, ажлын байрыг шинээр бий болгох эсэх		Үгүй	
	8.2 Тодорхой бүс нутгуудад тодорхой чиглэлд, ажлын байрыг багасгах чиглэлээр нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	8.3 Жижиг, дунд үйлдвэрүүд, эсхүл аж ахуйн нэгжийн тодорхой салбаруудад онцгой нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
9.Төрийн захиргааны байгууллага	9.1 Улсын төсөвт нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	9.2 Шинээр төрийн байгууллага байгуулах, эсвэл төрийн байгууллагад бүтцийн өөрчлөлт хийгдэх шаардлага тавигдах эсэх		Үгүй	
	9.3 Төрийн байгууллагад захиргааны		Үгүй	

	шинэ чиг үүрэг бий болгох эсэх			
10.Микро эдийн засгийн хүрээнд	10.1 Эдийн засгийн өсөлт болон ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	10.2 Хөрөнгө оруулалтын нөхцөлийг сайжруулах, зах зээлийн тогтвортой хөгжлийг дэмжих эсэх	Тийм		
	10.3 Инфляци нэмэгдэх эсэх		Үгүй	
11.Олон улсын харилцаа	11.1 Монгол Улсын олон улсын гэрээтэй нийцэж байгаа эсэх	Тийм		

Нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1.Ажил эрхлэлтийн байдал, хөдөлмөрийн зах зээл	1.1 Шинээр ажлын байр бий болох эсэх		Үгүй	
	1.2 Шууд болон шууд бусаар ажлын байрны цомхотгол бий болгох эсэх		Үгүй	
	1.3 Тодорхой ажил мэргэжлийн хүмүүс болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	1.4 Тодорхой насны хүмүүсийн ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	

2.Ажлын стандарт, хөдөлмөрлөх эрх	2.1 Ажлын чанар, стандартад нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	2.2 Ажилчдын эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	2.3 Ажилчдын эрх, үүрэгт шууд болон шууд бусаар нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	2.4 Шинээр ажлын стандарт гаргаж ирэх эсэх		Үгүй	
	2.5 Ажлын байранд технологийн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон өөрчлөлтийг бий болгох эсэх		Үгүй	
3.Нийгмийн тодорхой бүлгийг хамгаалах асуудал	3.1 Шууд болон шууд бусаар тэгш бус байдал үүсгэх эсэх		Үгүй	
	3.2 Тодорхой бүлэг болон хүмүүст сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх. Тухайлбал, эмзэг бүлэг, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, ажилгүйчүүдэд, үндэстний цөөнхөд г.м		Үгүй	
	3.3 Гадаадын иргэдэд илэрхий нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
4.Төрийн удирдлага, сайн засаглал, шүүх эрх мэдэл, хэвлэл	4.1 Засаглалын харилцаанд оролцогчдод нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	4.2 Төрийн байгууллагуудын үүрэг, үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм		
	4.3 Төрийн захиргааны албан	Тийм		

мэдээлэл, суртахуун	ёс	хаагчдын эрх, үүрэг, харилцаанд нөлөөлөх эсэх			
		4.4 Иргэдийн шүүхэд хандах, асуудлаа шийдвэрлэх эрхэд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
		4.5 Улс төрийн нам, төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
5.Нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал		5.1 Хувь хүний/нийт хүн амын дундаж наслалт, өвчлөлт, нас баралтын байдалд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
		5.2 Зохицуулалтын хувилбарын улмаас үүсэх дуу чимээ, агаар, хөрсний чанарын өөрчлөлт хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эс эх		Үгүй	
		5.3 Хүмүүсийн амьдралын хэв маяг /хооллолт, хөдөлгөөн, архи, тамхины хэрэглээ/-т нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
6.Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, боловсролын систем		6.1 Нийгмийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид нөлөөлөх эсэх	Тийм		
		6.2 Ажилчдын боловсрол, шилжилт хөдөлгөөнд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
		6.3 Иргэдийн боловсрол /төрийн болон хувийн хэвшлийн сургуулиар/ олох, мэргэжил эзэмших,		Үгүй	

	давтан сургалтад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх			
	6.4 Нийгмийн болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	6.5 Их дээд сургуулиудын үйл ажиллагаа, өөрийн удирдлагад нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
7.Гэмт хэрэг, нийгмийн аюулгүй байдал	7.1 Нийгмийн аюулгүй байдал, гэмт хэргийн нөхцөл байдалд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	7.2 Хуулийг албадан хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	7.3 Гэмт хэргийн илрүүлэлтэд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	7.4 Гэмт хэргийн хохирогчид, гэрчийн эрхэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
8.Соёл	8.1 Соёлын өвийг хамгаалахад нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	8.2 Хэл соёлын ялгаатай байдал бий болгох эсэх, эсхүл уг ялгаатай байдалд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	8.3 Иргэдийн түүх, соёлоо хамгаалах оролцоонд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	

Хүснэгт 5.

Байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1.Агаар	1.1 Зохицуулалтын үр дүнд агаар бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх		Үгүй	
2.Зам тээвэр, түлш эрчим хүч	2.1 Тээврийн хэрэгслийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх/ бууруулах эсэх		Үгүй	
	2.2 Эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэх эсэх		Үгүй	
	2.3 Эрчим хүчний үйлдвэрлэлд нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	2.4 Тээврийн хэрэгслийн агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх		Үгүй	
3.Ан амьтан, ургамал хамгаалах	3.1 Ан амьтны тоо хэмжээг бууруулах эсэх		Үгүй	
	3.2 Ховордсон болон нэн ховор амьтан, ургамалд сөргөөр нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	3.3 Ан амьтдын нүүдэл, суурьшилд сөргөөр нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	3.4 Тусгай хамгаалалттай газар нутагт сөргөөр нөлөөлөх эсэх		Үгүй.	
4.Усны нөөц	4.1 Газрын дээрх ус болон гүний ус, цэвэр усны нөөцөд сөргөөр нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	4.2 Усны бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх		Үгүй	

	4.3 Ундны усны чанарт нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
5.Хөрсний бохирдол	5.1 Хөрсний бохирдолтод нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	5.2 Хөрсийг эвдлэх, ашиглагдсан талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх эсэх		Үгүй	
6.Газрын ашиглалт	6.1 Ашиглагдаагүй байсан газрыг ашиглах эсэх		Үгүй	
	6.2 Газрын зохицуулалтыг өөрчлөх эсэх		Үгүй	
	6.3 Экологийн зориулалтаар хамгаалагдсан газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх		Үгүй	
7.Нөхөн сэргээгдэх/ нөхөн сэргээгдэхгүй баялаг	7.1 Самар, жимс зэрэг нөхөн сэргээгдэх байгалийн баялгийг түүний нөхөн сэргээлтийн хугацаанаас өмнө ашиглах эсэх		Үгүй	
	7.2 Нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялгийн ашиглалт нэмэгдэх эсэх		Үгүй	

ЗУРГАА. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫГ ХАРЬЦУУЛСАН ДҮГНЭЛТ

Иймээс аргачлалын 7-д зааснаар хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах хувилбарыг сонгосон.

Хувилбаруудын эерэг болон сөрөг тал, зорилгод хүрэх байдал, зардал, үр өгөөжийн харьцаа, хүний эрх, эдийн засагт, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө, хууль тогтоомжтой нийцэж буй эсэх, гарч болох сөрөг үр дагавар, түүнийг арилгах хувилбар байгаа эсэх гэсэн шалгуураар дахин нягтлан үзэж, хуулийн төсөл боловсруулах замаар шийдвэрлэх боломжтой гэж дүгнэлээ.

ДОЛОО. ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БУСАД УЛСЫН ХУУЛЬ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТТАЙ ХАРЬЦУУЛСАН БАЙДАЛ

Улс орон бүрт иргэдийнхээ орлого, цалин, хөдөлмөрийн хөлсийг нэмэгдүүлэхийг дэмжсэн бодлогууд бий. Үүнээс дундаж цалинг нэмэгдүүлбэл татварын хөнгөлөлт эдэлдэг Япон улсын жишээг тоймлон хүргэе.

Японы Засгийн газраас аж ахуйн нэгж байгууллагуудыг цалингаа ямагт өсгөхийг уриалдаг бөгөөд энэхүү өсөлт нь дараах нөхцлийг хангасан нөхцөлд аж ахуйн нэгжийн татвар дээр нь хөнгөлөлтийг үзүүлдэг. Үүнд:

1. Нэмэгдэлтэй цалингийн хэмжээ нь тус суурь жилийн ажилчдын цалингийн зардлын хэмжээний 5 хувиас багагүй байх
2. Тухайн татварын жилийн цалингийн зардлын хэмжээ нь өмнөх татварын жилийн цалингийн зардлын хэмжээнээс багагүй байх
3. Тухайн татварын жил болон түүний өмнөх татварын жилийн дундаж цалингийн зардлын зөрүү нь өмнөх татварын жилийн дундаж цалингийн зардлын хэмжээний 3 хувиас багагүй байх
4. Тухайн аж ахуйн нэгжийн дотоодын худалдан авалтын зардлын хэмжээ нь нийт худалдын авалтын 90%-иас багагүй байх гэсэн нөхцлүүдийг тавьдаг.

Эдгээр үзүүлэлтүүдийг хангасан нөхцөлд татварын оноо тооцуулдаг бөгөөд энэ

1. Цалингийн зардлын өссөн дүнгийн 15%
2. Хэрэв ажилчдынхаа чадавхжуулах сургалтанд зарцуулсан зардал 20 хувиар өссөн бол дээрх дүнг 20%-иар тооцогдох бөгөөд Аж ахуй нэгжийн орлогын албан татварын 20 хүртэл хувь хүртэл байхаар тооцон хөнгөлдөг.

НАЙМ. ЗӨВЛӨМЖ

Хуулийн төслийн үр нөлөөний үнэлгээг зохих журмын дагуу хийж гүйцэтгэн дараах зөвлөмжийг хүргүүлж байна. Үүнд:

Нэг. Хууль батлагдсантай холбогдуулан холбогдох журмуудад өөрчлөлт оруулан, ойлголтыг нэг мөр болгон эцэслэх

Хоёр. Тухайн байгууллагын дундаж цалинг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээний зөвхөн нэг шийдэл нь уг татварын хөнгөлөлт. Үүнээс өөр шийдлүүдийг Улсын Их хурал, Засгийн Газар, холбогдох яам, агентлагийн зүгээс эрэлхийлэн санаачлагатай ажиллах шаардлагатай. Эдгээр нь заавал татварын хөнгөлөлт, урамшуулалтай хамаарахгүйгээр биет бус урамшуулал, үнэ цэнэ өгөх шийдлүүд байж болохыг сайтар анхаарах.

**АЖ АХУЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ
ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН**

Улаанбаатар хот 2022 он

АЖ АХУЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

НЭГ. ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Энэхүү үнэлгээг Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөлд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлд заасны дагуу дүн шинжилгээ хийх, үр нөлөөг тооцож, давхардал, хийдэл, зөрчлийг илрүүлэн, хуулийн зүйл, заалтыг ойлгомжтой, хэрэгжих боломжтой байдлаар боловсруулахад зөвлөмж өгөх зорилгоор гүйцэтгэлээ.

Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5 дугаар бүлэгд заасны дагуу “Улсын Их Хурлын тогтоол” хэлбэрээр боловсруулагдсан.

Хуулийн төслүүдийн үр нөлөөг үнэлэх ажиллагааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох аргачлал”-д /цаашид “Аргачлал” гэх/ заасны дагуу дараах үе шатаар хийлээ.

1. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
2. Хуулийн төслөөс үр нөлөө тооцох хэсгээ тогтоох;
3. Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох;
4. Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх.

ХОЁР. ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ

Тус үнэлгээний ажлыг хийж гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан Аргачлалын 2.9-д заасныг үндэслэн 6 шалгуур үзүүлэлтээс дараах 4 шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо.

Үүнд:

1. Зорилгод хүрэх байдал;
2. Практикт хэрэгжих боломж;
3. Ойлгомжтой байдал;
4. Харилцан уялдаа зэрэг болно.

Шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон үндэслэл:

“Зорилгод хүрэх байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зорилго нь үзэл баримтлалд тусгасан хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлагад нийцэж байгаа байдал, хуулийн төсөлд тусгагдсан зохицуулалтууд нь хуулийн төслийн зорилгод хүрэх боломжтой байдлаар томъёологдсон эсэхийг үнэллээ. Энэхүү үнэлгээг хийхдээ хуулийн төслийн үзэл баримтлалтай танилцаж, хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага, хуулийн төслийн зорилго болон зорилгод хүрэхэд чиглэгдсэн,

мөн түүнийг тодорхой илэрхийлж чадахуйц арга хэмжээ, зохицуулалтыг сонгож авсан болно.

“Практикт хэрэгжих боломж” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зүйл, заалтууд тэдгээрийг дагаж мөрдөх болон хэрэгжүүлэх этгээдэд тухайн хуулийн төслийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо байгаа эсэхийг үнэлэхээр сонгосон болно.

“Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл нь түүнийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх этгээдэд ойлгомжтой, логик дараалалтай томъёологдсон эсэхийг шалгах үүднээс хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгах байдлаар үнэлгээг хийхээр сонголоо.

“Харилцан уялдаа” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь бүхэлд нь Монгол Улсын Үндсэн Хууль, холбогдох бусад хуульд нийцсэн эсэхийг Аргачлалд заасан асуултад хариулах замаар үнэлгээг хийхээр тооцов.

ГУРАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үр нөлөөг үнэлэхэд хамруулах хэсэг, түүнийг шалгах хэрэгслийг дараах байдлаар тогтоолоо.

Д/д	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Шалгах хэрэгсэл
1	Зорилгод хүрэх байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дэвшүүлсэн зорилгыг хангах эсэхэд дүн шинжилгээ хийх.
2	Практикт хэрэгжих боломж	Хуулийн төслийн 4 ^{1.2} дүгээр зүйл	Хуулийн төслийн сонгосон зүйлүүд практикт хэрэгжих боломжтой эсэхийг холбогдох хуулийн зохицуулалт хоорондын уялдаа, хэрэгжилтийн практик, мэргэжилтнүүдийн санал, дүгнэлтэд тулгуурлан дүн шинжилгээ хийнэ.
3	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төслийг зохицуулалтыг бүхэлд нь хамруулах	Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 28, 29, 30 дугаар зүйл, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгах.
4	Харилцан уялдаа	Хуулийн төслийг зохицуулалтыг бүхэлд нь хамруулах	Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1, 29.1.5, 29.1.7, 29.1.10-т болон Аргачлалын 4.10-т заасан

			шаардлага, шалгуурыг хангасан шалгах.
--	--	--	---------------------------------------

Дээрх урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирсон шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг дараах байдлаар үнэллээ.

“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

Үндэсний Статистикийн газрын тархаасан мэдээллээс харахад Монголд ажилгүйдлийн түвшинд дунджаар 7 орчим хувьтай байдаг нь дэлхий нийтийн дундажтай харьцуулахад боломжийн дүн байна. Харин цалин хөлстэйгээр ажиллаж буй 1.1 сая ажилтны хувьд 2021 оны байдлаар дундаж цалин 1,279.4 мянган төгрөг, медиан цалин 951.4 мянган төгрөг байна. Эдгээр нь олон улсын хувьд дундаж цалин 482\$, медиан утга 226\$ гэсэн тоо баримтууд байдаг аж. Харин Монголд хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 120\$ байгаа нь дэлхийн дунджаас 3,5 дахин, медиан хэмжээнээс 2 дахин, хамгийн өндөр хэмжээтэй улс болох Швейцар улсаас 30 дахин бага утгатай байна.

Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ нь инфляцийн түвшин, амьдралын өртөгтэй холбоотой өөрчлөгдөж байдаг ч Монголд уг хэмжигдэхүүнийг “нэгж хүн ядуурлаас ангид хүнс тэжээл, хорогдох байр олж амьдрах ядуурлын ирмэг тоо” болгон авч үздэг. Мөн ажил хийж буй Монголын нэг иргэний ард дунджаар 1,6 хүн буюу ойролцоогоор 2 хүн түүнээс хамааралтайгаар амьдарч байгаа статистик тоо баримтууд байна. Энэ нь нэгж цалин бүрийн цаана 3 хүний амьжиргаа байгааг илтгэнэ.

Иймээс аж ахуйн нэгж байгууллагуудад хуулиар тогтоосон хэмжээгээр татвараа төлөх, эсвэл түүнээсээ тодорхой хэмжээний хөнгөлөлт эдлээд түүгээрээ ажилчдынхаа цалин, хөдөлмөрийн хөлсийг өсгөх боломжийг бүрдүүлэн сонголт гаргаж өгөхөөр сонгон хуулийн төслийг боловсрууллаа.

“Ойлгомжтой” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

Энэхүү шалгах хэрэгслийн дагуу тогтоолын төслийг бүхэлд нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн боловсруулсан эсэхийг дараах асуултад хариулт өгөх замаар шалгалаа.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага	
Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн зохицуулалт	Хуулийн төслийн зохицуулалтад үнэлгээ хийсэн байдал

29.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцсэн, бусад хууль, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай уялдсан байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.2.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.3.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцааны хүрээнээс хальсан асуудлыг тусгахгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.4.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд үл хамаарах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах буюу хүчингүй болсонд тооцох тухай заалт тусгахгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.5.зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.6.хэм хэмжээ тогтоогоогүй, тунхагласан шинжтэй буюу нэг удаа хэрэгжүүлэх заалт тусгахгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.7.бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заахгүйгээр шаардлагатай бол түүнийг эш татах, энэ тохиолдолд эшлэлийг тодорхой хийж, хуулийн нэр болон хэвлэн нийтэлсэн албан ёсны эх сурвалжийг бүрэн гүйцэд заасан байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.8.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хуулийн үйлчлэх хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогч хүн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, зохицуулалтад удирдлага болгох, харгалзан үзэх нөхцөл байдал, нийтийн эрх зүйн этгээдийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, тэдгээрийг биелүүлэх журам;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.9.шаардлагатай тохиолдолд эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын төрөл, хэмжээ, хуулийн хүчин төгөлдөр болох хугацаа, хууль буцаан хэрэглэх тухай заалт, хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалт, бусад хуулийн зүйл, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох, хасах заалт;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.10.шаардлагатай тохиолдолд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай дагалдах хуулийн төслийг боловсруулсан байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.11.хуулийн төсөл нь хуулийн зорилго гэсэн зүйлтэй байж болох бөгөөд зорилгод тус хуулиар хангахаар зорьж байгаа иргэний үндсэн эрх, бэхжүүлэх үндсэн зарчим, хүрэх үр дүнг тусгана.	Шаардлагад нийцсэн
Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага	
30.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томъёог хэрэглэх;	Шаардлагад нийцсэн
30.1.2.нэг нэр томъёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэхгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн

30.1.3.үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих;	Шаардлагад нийцсэн
30.1.4.хүч оруулсан нэр томьёо хэрэглэхгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
30.1.5.жинхэнэ нэрийг ганц тоон дээр хэрэглэх.	Шаардлагад нийцсэн

“Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай тогтоллын төслийн зүйл заалтуудыг үзэхэд уялдаа, хамаарлыг сайтар тодорхойлж өгч чадсан гэж үзэж байна.

№	Асуулт	Хариулт
1	Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх;	Нийцсэн
2	Хуулийн төслийн “Хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх;	Нийцсэн
3	Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томьёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томьёотой нийцэж байгаа эсэх;	Нийцсэн
4	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх;	Нийцсэн
5	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх;	Давхардаагүй
6	Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх;	Тусгасан
7	Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх;	Орхигдуулаагүй
8	Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх;	Тусгаагүй
9	Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх;	Боломжтой
10	Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх;	Үгүй
11	Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх;	Үгүй
12	Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх;	Тусгаагүй

13	Хуулийн төслийн зүйл, заалт жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх;	Ийм зохицуулалт шаардлагагүй
14	Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Ийм зохицуулалт шаардлагагүй
15	Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Ийм зохицуулалт шаардлагагүй
16	Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.	Ийм зохицуулалт шаардлагагүй

ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Энэхүү үнэлгээг Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох аргачлал”-ын дагуу тооцож дараах дүгнэлт, зөвлөмжийг гаргаж байна.

Энэхүү үнэлгээг эдгээр хуулийн төслүүдэд хийхэд сонгосон шалгуур үзүүлэлтүүдээр үнэлэхэд хуулийн төслийн үзэл баримтлалаар тодорхойлсон зорилгыг хангасан, практикт хэрэгжих бүрэн боломжтой, хуулийн төслийн томъёолол нь ойлгомжтой, хоёрдмол утга санаагүй, тодорхой, Монгол Улсын үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомж болон тухайн хуулийн зүйл, заалттай давхардаагүй, зөрчилдөөгүй гэж дүгнэж байна.

Иймд хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалын дагуу Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, хуулийн төслийн уялдаа холбоо хангагдсан байна гэж үзлээ.

**АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ
ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН**

Улаанбаатар хот 2021 он

АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт “Хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлно.” гэж заасны дагуу Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар уг хуулийн үйлчлэх хүрээнд хамаарах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлыг Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал” /цаашид “аргачлал” гэх/-ын дагуу тооцлоо.

Тусгагдсан зохицуулалттай уялдан зардал үүсгэх болон үүсгэж болзошгүй зүйл, заалтыг Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын дагуу судлалаа.

ХОЁР. АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ БАТЛАГДСАНААР ИРГЭНД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТАЛААР

Хуулийн төслөөр иргэдэд шинээр үүрэг гүйцэтгэхийг даалгаагүй байх тул зардал үүсгэх зохицуулалт байхгүй байна.

Иймд аргачлалд заасны дагуу цаашид зардал үүсгэх эсэхийг тооцоолох шаардлагагүй бөгөөд Хөшигийн хөндийн эдийн засгийн чөлөөт бүс байгуулах тухай УИХ-ын тогтоолын төсөл нь иргэнд зардал үүсгэхгүй гэж үзлээ.

ГУРАВ. АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ БАТЛАГДСАНААР ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТАЛААР

Аж ахуйн нэгж байгууллага нь тайлант улирал бүр Цалин, хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогоос суутгасан татварын тайлан, Аж ахуй нэгжийн орлогын албан татварын тайланг илгээдэг. Хуулийн төсөлд тусгаснаар эдгээр дээр нэмэлт тооцооллын хүснэгтийг Татварын ерөнхий газраас хийх бөгөөд тайлант жилийн тайлангаа өмнөх оны тайлантай харьцуулан дундаж цалингийн өсөлтөө тооцон, холбогдох хүсэлтийг хийх өөрчлөлт орж байна.

Өөрчлөлтийн хүрээнд үүсэх энэхүү ажилбарын хүрээнд хуулийн этгээдэд үүсэх зардлын тооцооллыг хийж үзье.

Бизнес регистрийн санд 2021 оны жилийн эцсийн байдлаар 228,411 хуулийн этгээд бүртгэгдсэн байх бөгөөд үүнээс 96,336 нь үйл ажиллагаа явуулж буй тухай дурджээ. Үүнээс 73,221 нь хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани, 2,133 хоршоо, 2,227 нөхөрлөл, 12,562 төрийн бус байгууллага байна. Эдгээрээс 30 хувь нь цалингаа нэмэгдүүлэн дээрх хуулийн өөрчлөлтийн үр өгөөжийг ажилтнууддаа хүргэнэ гэсэн төсөөллөөр тооцоог хийж байна. Энэ нь 28,900 хуулийн этгээд энэхүү өөрчлөлтийн үр өгөөжийг хүртэнэ гэсэн үг юм.

Дээрх тооцооллыг гаргахад аж ахуйн нэгж байгууллагуудад шинээр ажилтны хэрэгцээ үүсэхгүй бөгөөд хуучин ажиллаж буй нягтлан бодогч нар чиг үүргийнхээ хүрээнд гүйцэтгэх бөгөөд энэхүү тооцооллыг хийхэд жилд 2 хүн цагийн хөдөлмөр орно гэж үзэж байна. 2021 оны байдлаар сарын дундаж цалин 1,279.4 мянган төгрөг байгаагаас тооцвол нэг хүн цагийн хөдөлмөрийн өртөг 7,270 (1,279,400/176) төгрөг болж байна. Уг ажилтан ажлаа ажлын цагтаа багтаан хийдэг байсан бөгөөд шинээр орж ирсэн энэхүү өөрчлөлт нь түүнд нэмэлт цагийн ачааллыг үүсгэнэ гэж тооцвол нэг хуулийн этгээдэд 10,905 төгрөгийн нэмэлт зардлыг үүсгэхээр байна.

Үүгээр тооцвол нэг хуулийн этгээдэд 10,905₮ төгрөгийн нэмэлт зардал гаргаж, 28,900 хуулийн этгээд хамрагдах тул нийт хуулийн этгээдүүдээр авч үзвэл 315,154,500 төгрөгийн нэмэлт зардал гарна.

ДӨРӨВ. АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ БАТЛАГДСАНААР ТӨРД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТАЛААР

Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийн дагуу төрийн байгууллага буюу улсын төсөвт үүсэх зардлыг тооцооллоо.

Хуулийн өөрчлөлттэй холбоотойгоор холбогдох журмуудын өөрчлөлтийг хийх, татварын тайлангуудад өөрчлөлт оруулах, цахим татварын системд тооцооллын хэсгийг нэмэх, төлөгдсөн татвараас хөнгөлөлтийг буцаан шилжүүлэх зэрэг ажилбарууд шинээр үүснэ. Эдгээр 4 бүлэг ажилбаруудыг гүйцэтгэхэд тус бүрт 1,000 хүн цагийн зардал үүснэ гэж үзвэл төрд нэмэлтээр үүсэх зардал нь 10,9 сая төгрөг болно.

Тооцох ёстой өөр нэг зүйл нь төсвийн орлогод учрах эрсдэл юм. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар нь төсвийн орлогод чухал нөлөө үзүүлдэг татваруудын нэг. 2020 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлээр 1,4 их наяд төгрөгийг уг татвараас бүрдүүлж байсан бол 2022 оны нэгдсэн төсвийн 2 дах тодотголоор 1,8 их наядыг улсын төсөвт төвлөрүүлэхээр тооцсон байна.

Мөрдөгдөж буй аж ахуй нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулиар тухайн хуулийн этгээдийг татвар ногдуулах орлого болон борлуулалтын орлогын хэмжээгээр нь хэд хэдэн бүлгүүдэд хуваасан бөгөөд жилийн 300 сая хүртэлх орлоготой аж ахуй нэгжүүд нь 1 хувийн татвартай, 300 саяас 1,5 тэрбум хүртэлх орлоготой аж ахуйн нэгжүүд нь 10 хувийн татварыныхаа 90 хувийг нь буцаан авах боломжтой, 6 тэрбум хүртэл татвар ногдох орлоготой бол 10 хувийн татвартай, түүнээс дээш татвар ногдох орлоготой бол 6 тэрбумаас дээшхи дүнгийн 25 хувийн

татвартай байхаар хуульчилсан. Нийт татварын орлогын дийлэнх хэсийг татвар ногдох 10 ба 25 хувийн татвартай компани, аж ахуйн нэгжүүд бүрдүүлдэг судалгаа бий.

Хууль батлагдсан хэрэгжснээр дээрх бүхий л ангиллын аж ахуй нэгж байгууллагууд хөнгөлөлт эдлэх боломж үүсэх бөгөөд дундаж цалингийн хэмжээ нь тухайн аж ахуйн нэгжүүдийн борлуулалтын орлого, татвар ногдох орлоготой нь шууд хамааралтай нь илэрхий юм. Иймээс өсөлтийн хувь нь орлого өндөртэй аж ахуйн нэгжүүдэд бага, бага орлоготой, цалингийн сан бага аж ахуйн нэгжүүдэд их байна гэж үзэж байна.

Хувь хүний орлогын албан татвараас улсын төсөвт жил бүр 1 их наядыг төвлөрүүлдэг. Статистикийн албан мэдээллээс тооцоход өмчийн бүхий л хэлбэрийн аж ахуйн нэгж байгууллагуудын сарын цалингийн сан нь 1,4 их наяд төгрөг орчим байгаа бөгөөд үүнээс аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар төлөгддөггүй төсөвт байгууллагын төрийн албан хаагч ажилчид хасагдана. Үүгээр тооцвол энэхүү хуулийн үйлчлэлд хамаарагдах 900 орчим мянган иргэн байгаа бөгөөд эдгээрээс энэхүү хуулийн үйлчлэлд 30 хувь нь хамрагдана гэсэн нөхцлөөр тооцооллыг хийлээ.

Хуулийн нэмэлтэд оруулснаас инфляцийн түвшингээс давуулан цалингаа нэмэхийг бодлогоор дэмжих тул харьцангуй өндөр инфляцитай буй энэ оны эхний түвшинтэй уялдуулан тооцоход цалингийн сангийн дундаж өсөлт 15 хувь байна.

Эдгээр нөхцлүүдээр тооцоо хийвэл энэ оны хувьд энэхүү хуулийн үйлчлэлд 270,000 иргэн хамрагдаж, тэдний цалин дунджаар 15%-иар нэмэгдэнэ гэсэн үр дүн гарч байна. Энэ нь аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас хөнгөлөгдөн дүнгийн дээд хэмжээгээр тооцоход 360 тэрбум хүртэлх төгрөгийн хөнгөлөлт эдлэх боломжтой байна.

Гэвч ажилчдын цалин нэмэгдснээр бүтээмж өсч, байгууллагуудын ашигт ажиллагаанд сайнаар нөлөөлнө. Иймээс цалингийн өсөлт нь эргээд аж ахуйн нэгж байгууллагуудын татвар ногдох орлогыг өсгөх тул татвар ногдох орлогыг нэмэгдүүлэх болно.

